

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Babcock, L., Gelfand, M., Small, D., & Stayn, H. (Eds.). Gender differences in the propensity to initiate negotiations. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum. 2006;
2. Bartol, K. M., & Martin, D. C. Women and men in task groups. In R. D. Ashmore & F. K. Del Boca (Eds.), The social psychology of female-male relations. New York, NY: Academic Pre. 1986
3. Balliet, C., Li, N. P., Macfarlan, S. J., & Van Vugt, M. Sex differences in cooperation: A meta-analytic review of social dilemmas. Psychological Bulletin, 2011. 137(6), 881-909.
4. Eagly, A. H. Sex differences in influenceability. Psychological Bulletin, 1978. 85, 86-116;
5. Eagly, A. H.. Gender and social influence: A social psychological analysis. American Psychologist, 1983. 38, 971-981
6. Eagly, A. H., & Chivala, C. Sex differences in conformity: Status and gender-role interpretations. Psychology of Women Quarterly, 1986. 10, 203-220.
7. Geis, F. L., Boston, M. B., and Hoffman, N. Sex of authority role models and achievement by men and women: Leadership performance and recognition, Journal of Personality and Social Psychology. 1985 . 49, 636-653;
8. Kray, L. J., Galinsky, A. D., & Thompson, L. Reversing the gender gap in negotiations: An exploration of stereotype regeneration. Organizational Behavior and Human Decision Processes, 2002. 87(2), 386-409
9. Stangor, Ch. Dr., Hammond, T. Dr. - Principles of Social Psychology - 1st International Edition. Charles Stangor. 2011

მედიის პრობლემები

პრაივესი ქართულ და დასავლურ მედიაში Privacy in Georgian and Western Media

ია მახარაძე - ასოცირებული პროფესორი, საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი
Ia.makharadze@gmail.com

Ia Makharadze – Associate Professor, Georgian National University,
Ia.makharadze@gmail.com

აბსტრაქტი. ანგლოსაქსური სამართლებრივი ცნების „პრაივესი“ („პრაივესი“) კონტექსტში წარმოდგენილი იდეების, დოქტრინის თანახმად, მედია ორგანიზაციები სახელმწიფო კონტროლისგან თავისუფლები უნდა იყვნენ. მედია საშუალების ხარისხის შეფასება, წარმატების გაზომვა მხოლოდ მოგებით არ შეიძლება; მედია პასუხისმგებელია საზოგადოების ყველა სოციალური ჯგუფების მიმართ და უნდა აკმაყოფილებდეს მათ საჭიროებებსა და მოთხოვნებს; მედია საკუთარი მცდარი მოქმედებების კორექტირებას თავად თუ არ მოახდენს, წინააღმდეგ შემთხვევაში საკანონმდებლო ჩარევა სავალდებულო და ლეგიტიმურია. ჟურნალისტურმა პრაქტიკამ აჩვენა, რომ ხშირად სწორედ ასეთი სამართლებრივი ჩარევის თავიდან აცილების საჭიროება აძლიერებს მედიის ინტერესს ეთიკის მიმართ.

საკვანძო სიტყვები: პრაივის უფლება, პრაივის და მედია, გამორჩეული ინდივიდები, პრაივის კონცეფციები, ჟურნალისტის უფლებების ლეგიტიმური შეზღუდვა.

Abstract. According to the doctrine of the Anglo-Saxon concept of law, the media organizations should be free from state control. The quality of media outlets cannot be measured by success alone; The media is responsible for all social groups in society and must meet their needs and requirements; If the media does not correct its own wrongdoings, otherwise the legislative intervention is obligatory and legitimate. Journalistic practice has shown that the need to avoid such legal interventions often reinforces the media's interest in ethics.

keywords: Privacy Rights, Privacy And Media, Distinguished Individuals, Privacy Concepts, Legitimate Restriction Of The Rights of the Journalist.

შესავალი. ანგლოსაქსური სამართლებრივი ცნება „პრაივის“ („პრაივის“) პირადი ცხოვრების თავისუფლებას, პატივისცემის უფლებას ნიშნავს. პრაივისი, გარდა იმისა, რომ მთელ დასავლურ დემოკრატიებში მიღებული და დამკვიდრებული ტერმინია, კარგად გამოხატავს მის მნიშვნელობას და ფუნქციას. პრაივისის საყოველთაოდ მიღებული განმარტება არ არსებობს. მეტიც, ადამიანის არც ერთ სხვა უფლებას აქვს ამდენი განმარტება, რამდენიც პრაივისის, თუმცა ეს არ აკნინებს მის მნიშვნელობას, მით უმეტეს, რომ „გარკვეული აზრით ადამიანის ყველა უფლება პრაივისის ფორმაა“. ყველაფერი ეს პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის ნაწილია, რომელსაც საკმაოდ მკაცრი დაცვა და მოპყრობს სჭირდება. ძველი დროიდან, ადამიანებს დიდი სურვილი ჰქონდათ მაქსიმალურად შეენარჩუნებინათ პირადად მათთვის მგრძნობიარე ინფორმაციის დეტალების კონფიდენციალობა. ამის შედეგად საზოგადოებების მსგავსი სურვილები არაერთ სამართლებრივი-ეთიკური ნორმის საყრდენი გახდა. მაგალითად, ბიბლიური აღსარების საიდუმლო; ასევე მსოფლიოში საყოველთაოდ გავრცელებული შვილად აყვანის ინფორმაციის დაცულობა.¹⁷

მაგალითად, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობას უკავშირდება 1881 წლის მიჩიგანის უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება. სასამართლომ ზიანის ანაზღაურება დააკისრა პირს, რომელიც ქალის მშობიარობას მისი თანხმობის გარეშე აკვირდებოდა. სასამართლოს განმარტებით, ქალს ლეგიტიმური უფლება ჰქონდა, საკუთარ სახლში პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის

¹⁷ Volio Fenanto. Legal personality, privacy and the family. New York. 1981. Columbia University Press.

გარანტიები ჰქონოდა. მოსამართლე თომას ქულმა „მარტო დარჩენის უფლება“ ერთ-ერთ სასამართლო გადაწყვეტილებაში ახსენა.¹⁸

საბოლოოდ ამ ცნების განვითარება სამეცნიერო დონეზე უკავშირდება აშშ-ს სასამართლოს მომავალ წევრებს, იმხნად ჯერ კიდევ ახალგაზრდა ბოსტონელ ადვოკატებს ლუი ბრანდეისსა (Louis Brandeis) და სემუელ უორენის (Samuel Warren). მათ ჰარვარდის უნივერსიტეტის სამართლის ჟურნალში 1890წ. გამოაქვეყნეს სტატია - „Right of privacy“ („პრაივესის უფლება“), რომელშიც წარმოადგინეს პრაივესის, როგორც სამოქალაქო უფლების ხედვის, საკუთარი პოზიცია და განმარტეს, როგორც ყოველი ადამიანის უფლება-„თავი გაანებონ“, ან, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, განმარტების უფლება („The right to be left alone“). სტატიის მოტივაცია უორენის ქალიშვილის ქორწილზე ბოსტონის პრესაში გაშუქებული ბევრი ჭორი გახდა. მამა უორენი ამ ფაქტმა გააბრაზა და მის მეგობარ ლუის ბრანდეისს დაუკავშირდა.

დარწმუნებით შეიძლება ითქვას, რომ არც ერთ სხვა საჟურნალო სტატიას არ მუხდენია ისეთი გავლენა ამერიკის, შემდგომში კი სხვა ქვეყნების იურიდიული საზოგადოების ცნობიერებაზე, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის სამართლებრივ განვითარებაზე როგორც ამ წერილმა. მასში ჩამოყალიბებული დოქტრინა მრავალი სასამართლო საქმის გადახედვის ან სარჩელის მიზეზი გახდა. წერილში ხაზგასმით აღინიშნა, რომ, თუ ადრე თავისუფლების შეზღუდვა მხოლოდ ფიზიკურ შეზღუდვას მოიაზრებდა, მოგვიანებით სამართალში „პირის სულიერ მხარის, მისი გრძნობებისა და ინტელექტის“ შეზღუდვის ცნებები შემოვიდა. დღეს, თანამედროვე საზოგადოებაში მარტო დარჩენის უფლებასაც გულისხმობს“ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის თანახმად, (მე-8 მუხლი) „ყველას აქვს უფლება, პატივი სცენ მის პირად და ოჯახურ ცხოვრებას, მის საცხოვრებელსა და მიმოწერას.“

ძირითადი ტექსტი. პრაივესის ცნობილი სპეციალისტის ალენ უეტინის აზრით, „პრაივესი არის ადამიანის სურვილი თავისუფლად აირჩიოს, რა ვითარებაში და რა ხარისხით არის მზად, გახსნას საკუთარი თავი, საკუთარი ჩვევები და საქციელი სხვა ადამიანებისათვის“. იერუსალიმის ებრაული

¹⁸ საყვარელიძე. ფ. პრაივესი ანუ განმარტების სიკეთის შესახებ. ჟურნალი თავისუფლება. 2003.#3.

უნივერსიტეტის სამართლის პროფესორ რუთ გეივსონის აზრით, პრაივესი ელემენტისგან შედგება: საიდუმლოება, ანონიმურობა და განმარტოება. ეს მდგომარეობაა, რომელიც შეიძლება დაიკარგოს როგორც ადამიანის სურვილით, ასევე გარედან ჩარევით.¹⁹

ბრიტანეთის კალკუტის კომიტეტი პრაივესის განსაზღვრავდა, როგორც პირდაპირი ფიზიკური ქმედების, ან ინფორმაციის გამოქვეყნებით პირად ცხოვრებაში, ან ქმედებაში, ან ოჯახის ცხოვრებასა და ქმედებაში ჩარევისაგან დაცვის უფლებას. უფრო ზოგადად, პრაივესი ნიშნავს ცხოვრების მოწყობას საკუთარი მოსაზრებების მიხედვით, როდესაც უცხოთა ჩარევა მინიმუმამდეა დაყვანილი. ეს ეხება პირად, საოჯახო და შინაურ ცხოვრებას, ფიზიკურ და სულიერ ხელშეუხებლობას, პატივსა და ღირსებას. დაუშვებელია, ადამიანის არასწორად წარმოჩენა, იმ არასასურველი ფაქტების გამჟღავნება, რომელიც არ არის საქმესთან დაკავშირებული, პირადი ფოტოების არასანქცირებული გამოქვეყნება. ადამიანი დაცული უნდა იყოს გაუმართლებელი, ან დაუშვებელი უტაქტო ქმედებებისგან, პირადი მიმოწერის მასალების არასწორი გამოქვეყნებისაგან, იმ ინფორმაციის გამჟღავნებისაგან, რომელიც პიროვნებამ „კონფენციალურად“, (ანონიმურად) გაანდო ან მიიღო სხვისგან.²⁰

„პრაივესი“ პიროვნების ინფორმაციულ სუვერენიტეტსაც ნიშნავს. ყოველ ადამიანს უფლება აქვს, აკონტროლოს საკუთარი თავი და მის შესახებ გავრცელებული ინფორმაცია. არავის აქვს ინფორმაციული სუვერენიტეტის შელახვის უფლება. „პრაივესის“ დარღვევა მოიაზრება როგორც ძალადობა, ასევე, როგორც ფიზიკური ძალადობა, ქონების ქურდობა (თუ ქონებას ტრადიციულად განვიხილავთ, როგორც ინდივიდის სხეულის გაგრძელებას, მაშინ ინფორმაცია ადამიანის შესახებ მისი სულის გაგრძელებაა). „პრაივესის“ დარღვევა შესაძლებელია ძალადობის გამოყენების კანონით დადგენილ პირობებში და მხოლოდ როგორც პასუხი ძალადობაზე.²¹

მისი კონცეფცია ეყრდნობა ინდივიდუალური ინტერესების პრიმატს საზოგადოებრივ ინტერესებზე (არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ყოველთვის

¹⁹ საყვარელიძე. ფ. პრაივესი ანუ განმარტოების სიკეთის შესახებ. ჟურნალი თავისუფლება. 2003.#3.

²⁰ იქვე

²¹ იქვე

არსებობენ ე. წ. „გამორჩეული ინდივიდები“, რომლებიც საზოგადოებრივ ინტერესებს გამოხატავენ. სხვადასხვა ადამიანი საზოგადოების სხვადასხვა ინტერესს გამოხატავს. საზოგადოებას არა აქვს უფლება გამოიკვლიოს სხვისი პირადი საქმეები, თუ პიროვნება მკაფიოდ არ გამოხატავს ამგვარ ნებას.²²

„პრაივის“ შესახებ არაერთგვაროვანი მინიშნებაა ბიბლიაში: დიდი ყურადღება ეთმობა „პრაივის“ დაცვას ასევე ძველებრულ კულტურაში, ძველ საბერძნეთში და ჩინეთში. ამ მცნებასთან დაკავშირებული კანონმდებლობა სათავეს 1361 წლიდან იღებს, როდესაც ინგლისელმა მოსამართლეებმა გამოსცეს „მშვიდობის აქტი“ (Peace Act), რომელიც გახდა ჯაშუშობის საწინააღმდეგო საფუძველი“.²³

ინგლისის პარლამენტის წევრი უილიამ პიტი წერდა: „სამეფოს მთელი ძალები უძღურნი არიან გლახკის წინაშე, როდესაც ის საკუთარ ქოხში იმყოფება, ქოხი შეიძლება იყოს ძველი, მისი სახურავი შეიძლება ჭრიალებდეს, გამჭოლი ჰაერი თავისუფლად დანავარდობდეს, თავხმა ნიაღვარი შეიძლება შიგნითაც შემოვიდეს, მაგრამ ამ ნახევრად დანგრეულ საცხოვრისის ზღურბლსინგლისის მეფეც ვერ გადააბიჯებს საკუთარ ამაღასთან ერთად“.²⁴ უსაფრთხოების გარანტიის თეორია ყველაზე მკაფიოდ სწორედ აშშ-ის უზენაესი სასამართლოს ბრანდეისმა ჩამოაყალიბა. მისი განმარტებით „დამღუპველია ადამიანის ფიქრის, იმედის ან წარმოსახვის ჩაკვლა. შიში ბადებს რეპრესიებს, რეპრესიას მოჰყვება სიძულვილი. სიძულვილი კი საფრთხეს უქმნის სტაბილურ ხელისუფლებას: უსაფრთხოების უზრუნველყოფა შესძლებელია ისეთ გარემოში, სადაც არის საშუალება, თავისუფლად განიხილო არსებული პრობლემები და მათი გადაწყვეტის შესაძლო გზები“. შემდგომ საუკუნეებში სხვადასხვა ქვეყანა ახორციელებდა პრაივის დაცვის ღონისძიებებს.²⁵

1776 წ. შვეციის პარლამენტმა მიიღო აქტი „საზოგადოებრივი არქივების ხელმისაწვდომობის შესახებ“, რომლის მიხედვითაც სახელმწიფოს შეეძლო შეგროვილი ინფორმაციის გამოყენება მხოლოდ კანონიერი მიზნებისათვის.

²² Volio Fenanto. Legal personality, privacy and the family. New York. 1981. Columbia University Press.

²³ Richard Hixon, Privacy in a Publi Society: Human Rights: in Conflict. 1987.

²⁴ საყვარელიძე. ფ. პრაივისი ანუ განმარტების სიკეთის შესახებ. ჟურნალი თავისუფლება. 2003.#3.

²⁵ იქვე

1792წ. საფრანგეთში მიღებულმა ადამიანის და მოქალაქის დეკლარაციამ დაადგინა კერძო საკუთრების ხელშეუხებლობა (კერძო საკუთრება კი, გარკვეული აზრით პრაივის ფორმა).

მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში პრაივისი კონსტიტუციურადაა აღიარებული. ეს ნორმები შეზღუდულია: საცხოვრებელი ადგილის ხელშეუხებლობას და კომუნიკაციების საიდუმლოებას მოიცავს. ზოგიერთ, შედარებით ახალ კონსტიტუციაში, მაგალითად-სამხრეთ აფრიკულ ან უნგულში ნახსენებია პირადი მონაცემების ხელმისაწვდომობის უფლება.

ზოგიერთი ქვეყნის კონსტიტუციაში პრაივისი პირდაპირ არაა ნახსენები (ირლანდია, ინდოეთი). ამიტომ სასამართლოები სხვა საკანონმდებლო აქტებს ეყრდნობიან, როდესაც პრაივისთან დაკავშირებულ საკითხებს იხილავენ.²⁶

ზოგ ქვეყანაში ეროვნულ კანონმდებლობას ემატება საერთაშორისო აქტი სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა შესახებ და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია. საქართველოს კონსტიტუცია ხელშეუხებლად აცხადებს ადამიანის პირად ცხოვრებას, მის ჩანაწერებს, მიმოწერას, სატელეფონო საუბარს და სხვას. კრძალავს მფლობელის ნებართვის გარეშე მის ბინასა და სხვა მფლობელობაში შესვლას და ჩხრეკვის, მისი წერილების გახსნას, სატელეფონო საუბრის მიყურადება, კომპიუტერში შენახული ინფორმაციის წაკითხვა და სხვა შეიძლება მხოლოდ სასამართლო გადაწყვეტილების საფუძველზე. ხოლო მის გარეშე - მხოლოდ ისეთ შემთხვევაში, რომლებიც კანონით განსაზღვრულია, როგორც „გადაუდებელი აუცილებლობის შემთხვევაში“ (მუხლი 20).

თანამედროვე კონვენცია გამოყოფს პრაივის ოთხ სახეს:

საინფორმაციო - პერსონალური მონაცემების შეკრება და დამუშავება, როგორიცაა საბანკო და სამედიცინო ინფორმაცია;

2. ფიზიკური - ადამიანის სხეულის დაცვა უცხო ჩარევისაგან, როგორიცაა: ნარკოტიკების გამოცდა შინაგან ორგანოთა გამოკვლევა;

3. კომუნიკაციური - საფოსტო შეტყობინების, სატელეფონო საუბრების, ელექტრონული ფოსტის და კავშირის სხვა საშუალებების დაცულობა;

4. ტერიტორიულ - საცხოვრებელ, სამუშაო და საზოგადოებრივ ადგილებში შეჭრის შეზღუდვა.

²⁶ Samuel Warren and Louis Brandeis. The right to privacy. Harvard Law Review. 1890pp.

თითოეული ადამიანი კანონით უნდა იყოს დაცული ამგვარი ჩარევისაგან. „პრაივესი“ ჩვენი ეპოქის ადამიანის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი უფლებაა მისი არაერთგვაროვნებისა და სირთულის გამო, ვინაიდან ტექნიკური პროგრესი (ი-დენტიფიცირების მეთოდები, ბიომეტრია, კომუნიკაციების კონტროლი, ინტერნეტისა და ელექტრონული ფოსტის კონტროლის შესაძლებლობის ჩათვლით, ვიდეოდაკვირვება და სხვა მრავალი) მრავალრიცხოვან პრობლემას უქმნის ამ უფლების სრულფასოვან განხორციელებას. ბევრი ქვეყნის კანონმდებლები კი ხშირად ჩამორჩებიან ტექნიკურ პროგრესს.

პრაივესის ლუი ბრანდესისეულ განმარტებას - პრაივესი განმარტების უფლება - ეხმიანება და ერთგვარად ავსებს არტურ შოპენჰაუერის გამონათქვამი- „მხოლოდ მარტოობისას განასახიერებს სრულად საკუთარ თავს ყოველი ადამიანი!“²⁷

ადამიანის უფლებების შელახვა არა თუ ეთიკის, სასამართლოს ქვემდებარეა. კონვენციის მე-10 მუხლშივე, სადაც გამყარებულია ჟურნალისტის უფლებები, დაშვებულია შეზღუდვებიც, თუ იგი საფრთხეს უქმნის დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნულ უსაფრთხოებას, ტერიტორიულ მთლიანობას, საზოგადოებრივ წესრიგს.

ყვითელი პრესა, ისევე, როგორც მთელ მსოფლიოში, ჩვენშიც მძლავრობს, რომელიც ხშირად ლახავს სწორედ სხვათა უფლებებს. ყურმოკრულ ამბებზე დაყრდნობით ზედაპირულად წერა ადვილია საწერადაც და საკითხავადაც, ცხადია, მასებისთვის. როცა ჟურნალისტს არ ემორჩილება კალამი, არ შეუძლია სიღრმისეული ანალიზი ან ფსიქოლოგიური ნარკვევის წერა, პოლიტიკური ქვედინებების ხედვა, ყვითელი პრესა თავშესაფარია. იქნებ, მოდას აჰყვნენ და ხიბლავთ კიდეც სკანდალურობა. სენსაცია ხშირად არის ჟურნალისტის შემოსავლის წყარო, რადგან საზოგადოებას სწორედ სენსაცია აინტერესებს, მედიის წარმომადგენელი კი საბაზრო ეკონომიკის კანონით მოქმედებს. მომხმარებელს იმ პროდუქტს აწვდის, რაზეც მოთხოვნილება არსებობს. საზოგადოებას ჭორიც აინტერესებს, თანაც მოვლენის ოპერატიულად გაშუქების სურვილი ხშირად აძნელებს ფაქტების გადამოწმებას, ჭორისა და სიმართლის ერთმანეთისაგან გამიჯვნას;

²⁷ Volio Fenanto. Legal personality, privacy and the family. New York. 1981. Columbia University Press.

შეიძლება ეს მომენტიც არის. მაგრამ სკანდალურობა, სენსაციურობა, სიღრმისეული ანალიზი, ჟურნალისტური გამოძიებითაც შესაძლებელია. მაგალითად, დასავლეთ ევროპაში ყვითელ პრესასთან ერთად არსებობენ პუბლიცისტები, რომელთა წერილების გამო მინისტრები თანამდებობას ტოვებენ.²⁸

ჩვენ მივალთ არჩევანის თავისუფლებამდე ვინ გინდა იყო?– ყვითელი მეჭორე, რომელიც ადამიანთა უფლებებს გროშებად ყოდის, თუ გავლენიანი ჟურნალისტი? ჟურნალისტი, რომელსაც სურს იყოს თავისუფალი, პირველ ყოვლისა, თვითონ უნდა იცავდეს კანონებს, მათ შორის ისეთსაც, რომელიც მის მოღვაწეობას გარკვეულად ზღუდავს. დემოკრატიულ ქვეყნებში კანონმდებელი ჟურნალისტებს უკრძალავს რასობრივი და ეროვნული დისკრიმინაციის თუ რელიგიური შეუწყნარებლობის ქადაგებას, სახელმწიფო და სამხედრო საიდუმლოების გამჟღავნებას, ხლისუფლების ძალადობით დამხობისაკენ მოწოდებას.²⁹

უდანაშაულობის პრეზუმფციის უგულებელყოფას, ადამიანთა პირად ცხოვრებაში ჩარევას, სისასტიკის ქადაგებას. ცხადია, ეს შეზღუდვები არ ეწინააღმდეგება დემოკრატიული საწყისების განვითარებას. პირიქით, იგი ყოველი ადამიანის მიმართ კანონის უზენაესობას ადასტურებს..

ტოლერანტობის თეორიის თანახმად, სიტყვის თავისუფლება უმთავრესად იმითაა ღირებული, რომ მას შეუძლია წინა პლანზე გამოიტანოს და იქადაგოს ტოლერანტობა. ტოლერანტობის გამოყენებით ჟურნალისტები ჟურნალისტები სწავლობენ და საზოგადოებას ასწავლიან, როგორ უნდა ვიცხოვროთ მრავალფეროვან საზოგადოებაში და შესაძლოა, უკვე მომზადებულიც კი ვხვდებით მოულოდნელობებს, რითაც სავსეა ჩვენი ცხოვრება.

არსებობს საწინააღმდეგო აზრიც: ტოლერანტობის თეორია რასისტულ გამონათქვამებსაც იცავს, რაც იწვევს იმ ადამიანების კიდევ უფრო გაუცხოებას, რომელიც დისკრიმინაციისა თუ რასიზმის მსხვერპლს წარმოადგენენ.

²⁸ Alan F. Westin. Privacy and Freedom. Atheneum. New York. P.7

²⁹ მახარაძე. ი. დემოკრატიის პრინციპები თანამედროვე მედიაში. თბილისი 2006. საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი; 24-25გვ.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ 1994 წელს განხილულ საქმეში „ჯერსილდი დანიის წინააღმდეგ“ ტოლერანტობის თეორიის ეს ხედვა კარგად გამოჩნდა. საქმის შინაარსის თანახმად, ჟურნალისტმა ჯენს ოლაფ ჯერსილდმა დანიის რადიომაუწყებლობით გადასაცა სიუჟეტი, რომელშიც ახალგაზრდული დაჯგუფების, „მწვანე ქურთუკების“ წევრები რასისტულ იდეებს ქადაგებდნენ (ზანგი არ არის ადამიანი, ის ცხოველია, ისევე როგორც ყველა სხვა უცხოელი მუშა. თურქები, თურქები, იუგოსლავიელები და რა ვიცი, რასაც თავს უწოდებენ.“ ...შეხედე გორილას სურათს და მერე შეხედე ზანგს, იგივე აღნაგობა და ყველაფერი, ბრტყელი შუბლი და ყველაფერი სხვა...“). ალბორგის ეპისკოპოსის საჩივრის საფუძველზე ჟურნალისტის წინააღმდეგ აღიძრა საქმე და დანიის სასამართლოს ყველა ინსტანციამ იგი ეთნიკური ნიშნით ადამიანის უფლებების დამრღვევად სცნო...³⁰

ევროსასამართლომ გააუქმა დანიის სასამართლოს განაჩენი. მოსამართლეები გადაწყვეტილების მიღების დროს არ იყვნენ საერთო ინტერესებზე შეთანხმებულნი. გიოკიუკმა, რუსომ და ვალტიკოსმა თავიანთი განსხვავებული მოსაზრება ასე განმარტეს: ..(ჩვენ ვერ შევეგუებით იმას, რომ გამოხატვის თავისუფლება იქამდე მივიდეს, რომ შესაძლებელი გახდეს სხვა რასებისადმი ზიზღის წაქეზება და ამან გადაწონოს იმ პირთა დაცვის უფლება, რომლებიც განსხვავებულ რასას მიეკუთვნებიან.... დღეს ახალგაზრდების და, შესაძლოა, მთელი მოსახლეობის უმეტესობა ისე დაღლილი ცხოვრების სირთულეებითა და სიღარიბით, რომ ცდილობს იპოვოს განტევების ვაგი იმათ შორის, ვისზეც მიუთითებენ ყოველგვარი გაფრთხილების გარეშე....განსხვავებული აზრის მოსამართლეებმა მიიჩნიეს რომ დანიის სასამართლოებმა სწორი გადაწყვეტილება მიიღეს, როცა გადაცემის ავტორს გამამტყუნებელი განაჩენი გამოუტანეს. მიიჩნიეს, რომ მათ ევროკონვენციის მე-10 მუხლი (გამოხატვის თავისუფლება) არ დაურღვევიათ.³¹

მსგავსი მოსაზრება გამოთქვას მოსამართლეებმა რისდალიმ, ბერნარდიმ, სპილმენმა და ლუაზუმ. ისინი წერენ: „და როგორ უნდა ეგრძნოთ თავი იმათ,

³⁰ „ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს საქმეთა სრული ტექსტები
www.hudoc.echr.coe.int. HUDOC -ის ძებნის სისტემა გადამოწმებულ იქნა: 18. 05.20.

³¹ იქვე

ვის ადამიანურ ღირსებასაც თავს დაესხნენ და ვისი ადამიანური ღირსებაც უარყვეს „მწვანე ქურთუკებმა“? რასობრივი დისკრიმინაციისა და დევნის საფრთხე ნამდვილად სერიოზულად დგას ჩვენს საზოგადოებაში..... (რასობრივი უმცირესობის უფლება არ შეიძლება ნაკლებად მნიშვნელოვანი იყოს, ვიდრე ინფორმაციის გადაცემის უფლება....³²

დარწმუნებული ვართ დანიის სასამართლოები იმ თავისუფლების ფარგლებში მოქმედებდნენ, რომელიც ამ საკითხთან დაკავშირებით დატოვებული აქვთ მონაწილე სახელმწიფოებს. შესაბამისად, დანიის სასამართლოების დადგენილება ვერ იქნება მიჩნეული კონვენციის მე-10 მუხლის დარღვევად“.....³³

დანიის სასამართლოების გადაწყვეტილებით, მოსამართლეთა უმრავლესობამაც, რომლებმაც მიიჩნიეს, რომ შეიზღუდა გამოხატვის თავისუფლება, ხაზი გაუსვეს რასობრივი დისკრიმინაციის ნებისმიერი ფორმის წინააღმდეგ ბრძოლის აუცილებლობას. ჟურნალისტი მათ მაინც გაამართლეს შემდეგი მოსაზრებით: „სიუჟეტი წარმოადგენდა ქვეყანაში მიმდინარე სერიოზული ახალი ამბების პროგრამის ნაწილს და იგი განკუთვნილი იყო კარგად ინფორმირებული აუდიტორიისათვის...“³⁴

როგორც ტელეწამყვანის შესავალი, ისე განმცხადებლის საქციელი აბსოლუტურად მიჯნავდა მათ რესპოდენტებისგან (მაგ...მან აღწერა რესპოდენტები, როგორც ექსტრემისტ ახალგაზრდათა ჯგუფი, რომელიც მხარს უჭერდა დისკრიმინაციის საფრთხე კუ-კლუქს-კლანს; აგრეთვე მინიშნებული იყო ზოგიერთი მათგანის კრიმინალური წარსული). ასევე მან გააპროტესტა რამდენიმე რასისტული გამონათქვამი... მთლიან კონტექსტში სიუჟეტს ნამდვილად ჰქონდა ის დატვირთვა, რომ რასისტული განცხადებები წარმოადგენდა „მწვანე ქურთუკების“ საზოგადო ანტისოციალური დამოკიდებულების ნაწილს.... რედაქტირებულ თუ არარედაქტირებულ ინტერვიუებზე დამყარებული ახალი ამბების რეპორტაჟები წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან გზას, რომლის მეშვეობითაც პრესა ასრულებს „მოდარაჯე ძაღლის“ Watchdog) სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვან ფუნქციას. აქედან გამომდინარე მეთვალყურე

³² აშშ-ის უზენაესი სასამართლოს საქმეების ტექსტები. www.supremecourt.gov გადამოწმებულ იქნა: 23. 05.20

³³ Alan F. Westin. Privacy and Freedom. Atheneum. New York. P.7

³⁴ Samuel Warren and Louis Brandeis. The right to privacy. Harvard Law Review. 1890pp.

მედიის ერთ-ერთი ფუნქცია ხელისუფლების საქმიანობისა და გზავნილების კრიტიკული პოზიციიდან ხედვაა, შეფასებაა. ამით მის ანგარიშვალდებულებასა და გამჭვირვალობას უზრუნველყოფს.

ჟურნალისტის დასჯა ინტერვიუს დროს სხვა პირის მიერ გაკეთებული განცხადების გავრცელებაში დახმარებისთვის სერიოზულად შეამცირებს პრესის წვლილს საზოგადოებისთვის მტკივნეულ საკითხებზე დისკუსიებში და ეს ზომები არ უნდა იქნეს მიღებული, თუ ამისთვის განსაკუთრებული მიზეზი არსებობს.....“

ამდენად, სასამართლომ ერთი მხრივ, აღიარა, რომ აუცილებელია ბრძოლა დისკრიმინაციის ნებისმიერი გამოვლენის წინააღმდეგ, ხოლო მეორე მხრივ დაადასტურა, რომ ჟურნალისტს უნდა ჰქონდეს საზოგადოებაში არსებული თვალსაზრისების გავრცელების უფლება და ხაზგასმით აღნიშნა პრესის ამ ფუნქციის მნიშვნელობა. თუმცა, თვით მოსამართლეთა იმ უმრავლესობამაც კი, რომელმაც ჟურნალისტი გაამართლა, აღნიშნა, რომ „განსაკუთრებული მიზეზების“ არსებობის შემთხვევაში გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვა დასაშვებია.

დასკვნები. გამოხატვის თავისუფლებასა და ადამიანის სხვა უფლებებს შორის ბალანსი მონახვა და დაცვა საქართველოში განსაკუთრებით პრობლემატური და აქტუალურია. ჩვენთან, ერთი მხრივ, ძალიან ხშირად ირღვევა გამოხატვის თავისუფლება, მეორე მხრივ კი სწორედ დაინფორმაციო საშუალებების მეშვეობით ფართოდ ვრცელდება ღირსების შემლახავი ინფორმაცია და ხშირად მათ წინააღმდეგ მიმართული მოწოდებებიც კი.

ამ ლოგიკიდან გამომდინარე კი საქართველოში უამრავ ადამიანს შეიძლება შეეზღუდოს სიტყვის თავისუფლება.

ჟურნალისტს უნდა ჰქონდეს ღირებულებათა ისეთი სისტემა, რომელიც მიაწინებდა მას, რომ ძალაუფლების ბოროტად გამოყენება რაღაც მომენტში უკვე სერიოზულად აზარალებს საზოგადოებას. დიდი ხანია, საუბრობენ „ადამიანების ბედნიერებაზე“, რომლის არსებობაც შესაძლებელია მხოლოდ თავისუფლებაზე, შემწყნარებლობასა და სამართლიანობაზე დაფუძნებულ საზოგადოებაში. ასეთ საზოგადოებაში ინდივიდებს აქვთ ძირითადი უფლებები, რომელთაც ვერც სახელმწიფო დაარღვევს ვერც სხვა ინდივიდები; და, ამავე დროს, ინდივიდებს აქვს ვალდებულებაც საზოგადოების წინაშე. დემოკრატიის ლოგიკა მოითხოვს ეკონომიკურ,

ეთნიკურ, რელიგიურ და საგანმანათლებლო უსამართლობის აღმოფხვრას, თუ გვსურს, რომ დემოკრატიის არსით ნაგულისხმებ არჩევანის თავისუფლებას მივაღწიოთ.

რამდენად ცნობილი უნდა იყოს საჯარო მოხელის პიარდი ცხოვრება საზოგადოებისთვის. დებატები ამის შესახებ ყოველი საარჩევნო სეზონის წინ ახლდება. აშშ-ში ეს საკითხი პრეზიდენტ კლინტონისა და მონიკა ლევინსკის ურთიერთობის გამოაშკარავების შემდეგ კიდევ უფრო აქტუალური გახდა.

ამ თემაზე მარტივი პასუხი ასეთია: ამ ტიპის ინფორმაცია უნდა გამოქვეყნდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ პირის ქცევა აშკარა ზიანს აყენებს საჯარო მოვალეობების შესრულებას ან მთლიანად საზოგადოებას. მაგრამ სხვა მარტივი პასუხების მსგავსად აქაც ძნელია დაასაბუთო ქმედებები პირად ცხოვრებაში შეჭრის გარეშე და სევე ძნელია აჩვენო ამ საქციელის გავლენა არაორაზროვანი გზით. თუმცა ჟურნალისტს ყოველთვის არ შეუძლია ეძიოს სხვა გზები მხოლოდ იმიტომ რომ არსებული მეთოდი არც ისე ადვილია.

„ნიუ - იორკ ტაიმზის“ ყოფილმა რეპორტიორმა, ვიეტნამის ომის გაშუქებისთვის პულიცერის პრემიის მფლობელმა დევიდ ჰალბერტამმა, ჟურნალისტის საშვი სოციალურ საკრედიტო (საზოგადოებრივი ნდობის) ბარათს შეადარა. ნდობის ბარათი პერიოდულ განახლებას საჭიროებს. მაყურებელთა ნდობის დასტურია, რომელიც ჟურნალისტმა შეიძლება ნებისმიერ მომენტში გაუფრთხილებლად დაკარგოს. ის ოფიციალურ ხელშეკრულებას არ წარმოადგენს, მაგრამ არიან კოლეგები, დამკირავებლები და რეკლამის დამკვეთნი, რომლებსაც ჟურნალისტის წინააღმდეგ მკაცრი ზომების მიღება შეუძლიათ. დღეს ამ მხრივ ჟურნალისტებისათვის გამოწვევა მედია ტექნოლოგიებია.³⁵

ქართული სამართლის მიხედვით პირადი ცხოვრების უფლება კონსტიტუციითაა გარანტირებული. მე-20 მუხლი ადგენს პირადი ცხოვრებისა და პერსონალური მონაცემების დაცულობას. საკანონმდებლო ცვლილებების შემდეგ, 2014 წლიდან სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადება და ინფორმაციის მოპოვება ელექტრონული საშუალებებიდან - ახლებურ ნორმას დაექვემდებარა. პერსონალურ მონაცემთა დაცვის

³⁵ Report of the Committee on Privacy and Related Matters, Chairman David Calcut. Oc. 1990. Cmnd. 1102. London: HMSO. PP. 7

ინსპექტორის ნებართვითაა მხოლოდ შესაძლებელი საგამომიებო ორგანოს მიერ ფარული მიყურადება. მნიშვნელოვანი ცვლილებები ეხება „გამოხატვის თავისუფლებას“. სოციალური მედია, ბლოგინგი და მიკრობლოგინგი სულ უფრო დიდ როლს ასრულებს თანამედროვე საზოგადოებაში. პრეცედენტულ ქართულ სასამართლო საქმეში. გ.კ-ი, ნ.ა.-ის წინააღმდეგ (09.01.2014), სასამართლომ განმარტა, რომ სოციალური პლატფორმის მეშვეობით განხორციელებული ნებისმიერი პირადი სახის კომენტარი უნდა შეფასდეს, როგორც საჯარო ადგილას აზრის გამოხატვა. „ინფორმაციის საჯაროობა“ არ გულისხმობს მხოლოდ პრესისა და ელექტრონული მედიით გაშუქებას, ინფორმაციის პირთა განუსაზღვრელი წრისადმი გამოყენებული ნებისმიერი საშუალება საჯარო გავრცელების წყაროდ უნდა შეფასდეს. მოცემულ საქმეში, გარემოებათა გათვალისწინებით, სოციალური ქსელი „ფეისბუქი“ სასამართლომ საჯარო წყაროდ ცნო.

ჟურნალისტებმა უნდა გააცნობიერონ, რომ ისინი პასუხს აგებენ საკუთარი ქმედებებისთვის საზოგადოების, თავიანთი პროფესიისა და საკუთარი თავის წინაშე. მომხმარებლების წინაშე საზოგადოებრივი პასუხისმგებლობის გაგება პირველად აშშ-ში მოქმედმა პრესის თავისუფლების კომისიამ გამოიყენა. მისი წევრები იყვნენ ცნობილი საზოგადო მოღვაწეები, ვინც მედიაში არ საქმიანობდა. 1947 წელს, კომისიამ, რომლის თავმჯდომარე ჩიკაგო უნივერსიტეტის პრეზიდენტი რ.მ.ჰათჩინსი იყო, საანგარიშო მოხსენების ფარგლებში გამოსცა დოქტრინა „თავისუფალი და პასუხისმგებელი პრესა“, რომელიც ჟურნალისტების გარკვეულმა ნაწილმა უარყო, ნაწილი კი გააღიზიანა. კომისიის მიერ წარმოდგენილი იდეები, დოკუმენტი ოცი წლის შემდეგ მსოფლიოს ჟურნალისტურ წრეებში აქტუალური, საჭირო და მისაღები გახდა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბერტრანი ჟან კლოდი, პარიზის უნივერსიტეტის პროფესორი, სალექციო კურსი - თემაზე; თბ. კონფერენცია. ჟურნალიტა სახლი. 2003.
2. მედიის თვითრეგულირების ქრესტომათია, თავისუფლების ინსტიტუტი, თბილი. 2004წ. გვ 122.
3. მახარაძე. ი. დემოკრატიის პრინციპები თანამედროვე მედიაში. თბილისი 2006. საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი;
4. საყვარელიძე. ფ. პრაივის ანუ განმარტოების სიკეთის შესახებ. ჟურნალი თავისუფლება. 2003.#3.
5. Alan F. Westin. Privacy and Freedom. Atheneum. New York. P.7
6. Samuel Warren and Louis Brandeis. The right to privacy. Harvard Law Review. 1890pp.